

Опрацьовані матеріали словників аналізують викладачі кафедр іноземних мов та технічного перекладу, які зайняті написанням кандидатських дисертацій на базі цих термінологій та проводять заняття з основної іноземної мови для студентів цих напрямів підготовки. Під час практичних занять з дисципліни «Комп'ютерна лексикографія» студенти мають можливість уточнювати значення незрозумілих для них термінів, пропонувати варіанти їх перекладів українською мовою спільно із запрошеними викладачами кафедр, які користуються українськими термінами з цієї тематики на лекціях, практичних заняттях, лабораторних роботах з курсантами і студентами за напрямками підготовки.

На наступному етапі до цієї роботи залучається професорсько-викладацький штат кафедр університету, які безпосередньо займаються підготовкою пожежників та інших спеціальностей і добре володіють англійською та українською мовами, а також колишні випускники університету, які зараз працюють в пожежних частинах та інших установах англійськомовних країн.

Під час дистанційного проведення практики в основному використовувалися мобільні телефони, лист розсилання електронною поштою і, частково, «Скайп», що дало можливість вчасно справитися з поставленими завданнями практики.

Студенти старших курсів напрямку підготовки 6.020303 «Філологія» кваліфікації «Перекладач» мали також свої завдання для проведення додаткової практики за допомогою згаданих вище засобів зв'язку.

Список літератури

1. Шуневич Б.І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки. Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т вищої освіти АПН України. – К., 2008. – 509 с.
2. Anderson T., Garrison R. Learning in a networked world: New roles and responsibilities // Distance Learners in Higher Education : Institutional Responses for Quality Outcomes / Ed. by C. Gibson. – Madison, Wisconsin, 1998. – P. 101.
3. Collins M. & Berge Z. Moderator's Home Page, 1998. – Режим доступу : <http://www.emoderators.com/moderators/muilenburg.html>. – Заголовок з екрана, 2008.
4. Intellectual agents. – Режим доступу : <http://www.authorsteam.com/agents>. – Заголовок з екрана, 2015.
5. Juler P.A. Promoting interaction; maintaining independence: Swallowing the mixture? // Open Learning. – 1990. – 5(2). – P. 28.
6. Merlot repository. – Режим доступу : <http://www.merlot.org/merlot/index.htm>. – Заголовок з екрана, 2015.
7. Moore M., Kearsley G. Distance education: A system view / 2nd ed. – Toronto: Wadsworth, 2005. – P. 200.
8. Turkel S. Life on the screen: Identity in the age of the Internet. – New York : Simon & Shuster, 1995. – 347 p.
9. Turoff M., Hiltz S.R. & Balasubramanian V. The human element in collaborative hypertext / hypermedia. – New Jersey Institute of Technology University Heights, Newark NJ., 1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eies.njit.edu/~turoff/Papers>. – Заголовок з екрана. – 2008.

М. Шутова
(Київ)

МЕНТАЛЬНІСТЬ ЕТНОСІВ І ЇХ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ЯК ЯДРО ЕТНОКУЛЬТУРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

(на прикладі семантичної реконструкції стереотипізації уявлень українців про рідну оселю)

У статті розглядається ментальна природа стереотипних утворень та їх зв'язок з етнічною свідомістю. Розкривається механізм менталізації та стереотипізації уявлень українців про рідну оселю. Простежується співвідношення між поняттями національного характеру, менталітету й етнокультурного стереотипу.

Ключові слова: етнокультурний стереотип, національний характер, менталітет, стереотипізація.

В статті розглядається ментальний характер стереотипних образів і їх зв'язок з етнічним свідомістю. Розкривається механізм менталізації та стереотипізації уявлень українців про рідну оселю. Простежується співвідношення між поняттями національного характеру, менталітету і етнокультурного стереотипу.

Ключевые слова: этнокультурный стереотип, национальный характер, менталитет, стереотипизация.

The article discusses the nature of mental stereotypes formation and their connection with the ethnic consciousness. The mechanism of mentalization and stereotyped representations of Ukrainian home is revealed. The relationship between the concepts of national character, mentality and ethno-cultural stereotype is traced. It is assumed

that ethnocultural stereotypes underlie the formation of ethnic consciousness and culture. The core of ethnic and cultural stereotypes national character, which is defined as a set of integrated features of its representatives, has a stable structure. Ethnic and cultural stereotypes are specific mental constructs that are objectified in language signs regularly reproduced in a variety of verbal formulas, among them a special place is occupied by phraseological units (by E. Bartmynskyi). The cultural reconstruction of archetype basis of the national Ukrainian character will reveal the mechanisms of mentalization and ethnic stereotyping of Ukrainian life values. By rebuilding some of the Ukrainian ethno-cultural stereotypes about themselves, which were recorded in the figurative phraseological meanings, it was concluded that the phraseological fund of Ukrainian language features reflects the worldview of their speakers due to their national character mostly. The reconstruction of the semantic structure of the lexemes Budynok, Khata, Dim based on the lexicographic sources grounds to speak about the Ukrainian language consciousness. These life objects are attained formations that record the Ukrainian way of life, their attitude towards housing and native home. The analysis of ethnic and cultural meanings and sources of Ukrainian national character makes it possible to state that their motivation is the basis of social, cultural, historical, religious, mythological factors that influenced the ideas of stereotyping and mentalization processes in Ukrainian language.

Keywords: ethno-cultural stereotype, national character, mentality, stereotyping.

Сучасна лексична семантика (Ю. Апресян, С. Денисова, М. Кочерган, Ю. Степанов, С. Толстая та ін.) продовжує досліджувати проблему значення мовних знаків, з-поміж яких вирізняються ті, що у свідомості носіїв конкретної мови збереглися як ментальні утворення. Такі орієнтири семантичних досліджень виводять їх на рівень когнітивного висвітлення питання лексичного значення, одним із аспектів якого є дискусія навколо його мотивованості. До ментальних утворень, зміст яких дорівнює значенню мовної одиниці, Є. Бартмінський відносить стереотипи [22].

Ментальну природу стереотипу пов'язують, передусім, із етнічним чинником у людській свідомості [18, с. 97], або з етнічною свідомістю, а тому такі утворення слід кваліфікувати як етнокультурні стереотипи, адже вони акумулюють соціальний досвід, закріплений поколіннями, що виявляється у системі культурних знаків [13, с. 155]. Саме етнокультурні стереотипи як вроджені, так і набуті у процесі соціалізації лежать в основі формування етнічної свідомості й культури, що регулюють поведінку людини і засвоюються відтоді, коли людина починає ідентифікувати себе з певним етносом, культурою й усвідомлювати себе як їхній елемент. Відтак, сукупність ментальних стереотипів етносу стає відомою кожному його представнику.

Мета статті – реконструювати уявлення українців про рідну оселю, які формують ядро їх етнокультурних стереотипів і водночас розкривають менталітет і національний характер.

Завдання статті:

- з'ясувати витоки ментальної природи етнокультурних стереотипів;
- установити співвідношення між поняттями національного характеру, менталітету й етнокультурного стереотипу;
- на прикладі реконструкції стереотипізації уявлень українців про рідну оселю розкрити окремі особливості їх менталітету і національного характеру.

Основну проблему при вивченні культурної і мовної фіксації уявлень представників конкретного етносу про навколишній світ і про себе у цьому світі, які закріплюються у їх свідомості як приписані атрибути і предикати, становить поняття ментальної природи стереотипних утворень. З огляду на таку постановку проблеми є необхідним з'ясувати, як відбувається менталізація, а відтак, і стереотипізація різних понять, що виражають оцінку різних ситуацій і явищ дійсності, сформовану в межах певної культури.

У дослідженнях окремих лінгвістів уже підлягають уточненню деякі висновки, які були зроблені на основі, здавалося б іще донедавна, вдалих спроб сконструювати картини світу українців, англійців, росіян, поляків тощо. О. Левченко наводить критичні зауваги В. Мокієнка [11, с. 25], який їх висловлює на окремі спроби побудови моделей картини “російського світу” з їх надмірною узагальненістю і достатньо суб'єктивною інтерпретацією мовних фактів, які видаються за національні стереотипи [10]. Такої ж думки дотримується і М. Алексєєнко, який уважає, що, реконструюючи концепт рос. ЖЕНЩИНА на фразеологічному матеріалі, В. Телія розглядає інтернаціональні (загальнокультурні стереотипи) як явища, властиві російському національному менталітетові [1, с. 14]. М. Кочерган, критикуючи “фантастичні” висновки А. Вежбицької та І. Левонтіної, зауважує: “для того, щоб когнітивна лінгвістика дійсно стала ефективним засобом контрастивного дослідження лексичної семантики, вона повинна відмовитись, насамперед, від суб'єктивізму” [8, с. 7]. Так, пише О. Левченко, А. Вежбицька переконана, що особливості російського національного характеру розкрито й відображено у

трьох унікальних поняттях російської культури – душа, судьба і тоска [24, с. 416], а також “авось” [24, с. 26–28]. У дослідженні А. Вежбицької за “еталон” порівняння взято англomовну культуру, а чомусь проігноровано концептосистеми інших слов’янських культур [10].

Далі у своїх спостереженнях О. Левченко теж не зовсім згодна з О. Шмельовим, який також звертається до проблеми «ключових слів» і зазначає, що «особливий інтерес викликають ті конфігурації смислів, які повторюються як фонові у цілій низці мовних одиниць». «...Аналіз російської лексики дає змогу виділити цілу низку мотивів, що стійко повторюються у значенні багатьох російських лексичних одиниць і фразеологізмів, які видаються специфічними власне для російського бачення світу і російської культури» [19, с. 16]. О. Шмельов виокремлює такі уявлення росіян: «чтобы сделать что-то, бывает необходимо предварительно мобилизовать внутренние ресурсы, а это не всегда легко» (неохота, собираться/собраться, выбраться)», «хорошо, когда человек бескорыстен и даже нерасчетлив» (мелочность, широта, размах)» [19, с. 16]. На жаль, зазначає О. Левченко, не зовсім зрозуміло з подальших сторінок праці О. Шмельова, у чому ж саме полягає національно-культурна специфіка перелічених уявлень. За нашими спостереженнями, ці уявлення виявляють лише незначну асиметрію, зокрема, у парі російська – українська мовні картини світу [10]. Проте, тут можна подискутувати уже з п. О. Левченко, бо, говорячи про уявлення представників конкретної культури, що набули статусу стереотипних, очевидно, варто говорити і про їх ментальний характер і про відображення національного характеру певного етносу. Уже не потребує аргументів думка про те, що стереотипи завжди національні, а якщо трапляються аналоги в інших культурах, то це вже квазістереотипи, бо, збігаючись, здавалося б, у цілому, вони різняться деталями (те, що О. Левченко називає “незначною асиметрією”), які мають принципове значення.

Припускаємо, що суть цієї дискусії зводиться до більш глибокого осмислення проблеми щодо витоків поняття ментальності етносу і його національного характеру. Спробуємо теж долучитися до цієї дискусії і навести аргументи на користь все ж таки справедливості висновків О. Шмельова. Прокоментуємо думки відомих мислителів щодо національного характеру народів.

Так, Клод Адріан Гельвецій національний характер пов’язував із системою управління у країні і зазначав, що правитель, який узурпує владу, стає деспотом, а деспотизм – страшний ворог суспільного блага, що призводить до змін характеру всієї нації: то низький, то піднесений, то мужній, то несміливий [4, т. 1, с. 302]. Е. Кант у роботі “Антропология” виділяє розділ “Характер народу”, в якому він розглядає такі поняття, як “народ”, “нація”, “чернь” [7]. Найбільш культурним народом Е. Кант називає французів і англійців. “Французький народ з-поміж решти виділяється гарним смаком та проявами ввічливості у громадському житті дуже”. А національний характер іспанців він характеризує як урочистий, піднесений, що має почуття власної гідності, благородну національну гордість [7, с. 156]. Д. Юм присвятив цій проблемі окрему працю, яка так і називається “Про національний характер”, де він пише, що характер і його риси породжуються моральними й фізичними чинниками [15, с. 554]. Подібною є думка Г. Лебона, одного із засновників наукової етнохарактеристики, який підкреслює те, що велич народів залежить переважно від рівня моральності в їх характері [9].

Говорячи про вплив різних чинників на формування національного характеру, оригінальними є погляди Монтеस्क’є у тому, що мужність чи боязкість народу залежить від кліматичних умов його життя. Народи спекотних кліматів боягузи і поводяться як старці, тимчасом народи холодних кліматів є відважними як юнаки [12]. Проте, таку позицію не поділяє Д. Юм і стверджує, що “люди не зобов’язані тією чи іншою рисою характеру ані повітрю, ані клімату, окрім особистого характеру кожної окремої людини. І національний характер формується як узагальнене поняття на базі особистісних характерів представників певної нації” [15, с. 558]. Ці твердження підкріплюються у теоріях про спадкову передачу рис національного характеру, коли національну психіку, характер пов’язують із механізмами біологічної спадковості – генами. Найбільш коректною і донині залишається концепція К.Г. Юнга про архетипи колективного несвідомого, одним із положень якої є те, що несвідома сфера психіки кожної людини містить приховані релікти пам’яті про історичний досвід своєї раси, нації, і навіть про долюдське, тваринне існування предків. Ці релікти заінстальовані у генах [21].

Загалом національний характер як інтегрований комплекс рис його представників, які передаються від покоління до покоління, утворюючи міцну і стійку структуру, що можна порівняти з ланцюговою сіткою, що міцно тримає кожну свою ланку – індивіда – представника свого етносу підтверджує свою ядерну смисловою позицію у структурі такого феномена, як етнокультурний стереотип. Національний характер як ядро етнокультурного стереотипу

формується повільно, упродовж століть, швидко не змінюється. А тому вивчення національного характеру має здійснюватися не шляхом виявлення специфічних особливостей психіки певного народу і протиставлення їх іншому народу, а шляхом аналізу прояву загальнолюдських цінностей у національних культурах і традиціях. Такі цінності формувалися не одне тисячоліття, а тому мають глибокі коріння [17], які, передусім, онтологічно пов'язані з расовою диференціацією різних народів.

Дослідники припускають, що ядро української нації складає динарський расовий тип. Такі люди відрізняються чесністю, гордістю, сміливістю, хоробрістю, добродушністю. Вони також шанують свій рідний край, садибу, родину. За Г. Гюнтером, ця раса дістала назву від Динарських Альп. Це люди здорові й мускулясті, дуже гучномовні, з нахилом до розваг та дещо агресивного виявлення своїх настроїв; водночас щирі й відверті [23]. Особливо розвинений у них культ рідного краю, власного стилю життя, звичаїв, хатніх прикрас і приладдя, садиб і взагалі народного мистецтва, – так говорить Г. Гюнтер про українців [23]. Типовим динарцем Д. Донцов вважає Тараса Бульбу, динарсько-нордійські риси поєднав у собі Богдан Хмельницький [5]. До цієї ж раси належать козацькі типи “Енеїди” І.П. Котляревського. Ідеалізує цей тип Вадим Щербаківський, для якого це герої культури й хліборобської праці. На його думку, під різними назвами Україну заселяли дві раси, представниці відмінних за характером культур, – норманської і суто хліборобської – альпійсько-динарської. Перші творили пануючу верству, тимчасом другі – підвладну [20].

Культурна реконструкція архетипного підґрунтя національного характеру українців дасть змогу виявити механізми менталізації, а відтак, і етнокультурної стереотипізації важливих цінностей для українців як представників динарської раси. Спробуємо це проаналізувати на прикладі сформованих етнокультурних стереотипних уявлень українців про рідну оселю, про їх житло.

Поняття про житло формувалося у мовній свідомості українців шляхом менталізації такого об'єкта їхнього буття, як дім, який вони уявляють і як будинок, і як хату, і як помешкання, і як оселю тощо.

Розпочнімо аналіз з реконструкції лексеми *будинок*, яка в українській мові має значення “житлова будівля, будова, житловий простір людини [16, 1, с. 247]. Лексема *будинок* має також значення “*Династія*, сім'я”, “державна установа”, а також діал. “Двір”, “будинок з прибудовами” [16]. Підтвердженням динарських расових характеристик, актуалізованих у мовній свідомості українців, є те, що у значенні лексеми *будинок* наявна сема ‘династія’, яка є спільнокореневою з лексемою *динарці* (це наше особисте спостереження, яке має характер припущення, тобто алетичної модальності).

Слово *будинок* споріднене з кількома спільнокореневими лексемами, одна з яких *буда* активно вживається, принаймні, протягом тисячоліття. Значення слова *буда* в давньоукраїнській мові – це “намет плетений”, яке з часом зазнало змін. У XVI ст. на Україні у зв'язку з активним розвитком ремесла і торгівлі поширюється виробництво поташу – сировини для скла, мила тощо. Споруда, де вироблялася калієва сіль (поташ), спершу не мала якихось конструктивних особливостей і за своїм виглядом цілком відповідала назві *буда*. Виникло чимало відповідних підприємств, що сприяли топонімізації слова – з'явилася велика кількість назв сіл: *Буда*, *Буди*, *Будище*, *Будки*. Закон дії аналогії дав змогу застосувати лексему *буда* і для позначення кінних екіпажів, пізніше автомобілів (машина з будою). *Будою* здавна називають також конуру собаки, пор. фразеологізм *собаці на буду не потрібен* (про поганий матеріал, переносно про брак здоров'я у людини) [14].

Але саме в давньоукраїнській мові слово *будинок* позначає житло людини, надвірної споруди, а також і будівлі в широкому розумінні. У XIX столітті словом *будинок* почали позначати великі споруди: наприклад, В.Присяжнюк наводить приклад з роману Панаса Мирного “Хіба ревуть воли, як ясла повні”: “Чіпка [...] заложив над самим шляхом не хату, а цілий [...] *будинок* [14]. Цей семантичний відтінок, тобто сема ‘будівля’ сприяли тому, що в сучасній українській мові слово *будинок* уживається у відповідних словосполученнях, які позначають культурно-освітні, наукові та інші державні установи заклади: *дитячий будинок*, *Будинок культури*, *Будинок-музей*, *Будинок відпочинку*, *пологовий будинок*, *Будинок кіно*, *Будинок офіцерів*, *Будинок учителя* та ін. [14].

Наступна лексема *хата*, яка менталізувалася і стереотипізувалася у свідомості українців, хоч і не виходить поза межі поняття житла як оселі, проте в численних лексикалізованих і фразеологізованих словосполученнях актуалізує сему ‘будівля та спосіб її побудови’, які містять,

окрім іншого, оцінку житла. Знову ж таки В.Присяжнюк наводить такі приклади з українських художніх творів: “На яру й попід горбами стояли маленькі *хати-мазанки* з невеличкими вікнами” (І. Нечуй-Левицький). “То була страшна *курна хата*. Дим ішов просто на хату і виходив у дірку, прорубану в стелі” (І. Нечуй-Левицький); “Тихо забриніли маленькі шибки в низенькій *хати-земляниці*, що притулилась самотньо до панського двору” (С. Васильченко). Відомі також назви *хата-ліплянка*, *хата-топтанка*, які показують спосіб побудови хати та містять її оцінну семантику як селянської оселі, де мешкали прості селяни, назаможні.

Спершу, як зазначають етнографи і культурологи, житло людини було однокамерним, а з появою допоміжних приміщень житлова кімната залишає за собою назву всієї споруди – *хата*. Це явище стало закономірним навіть за наявності кількох рівноцінних і навіть різних за розміром та призначенням помешкань. На сьогодні у свідомості українців це слово асоціюється зі спорудженням з каменю або з цегли і співвідноситься з лексемами *хата* (з дерева) і *хата* (з глини). Остання лексема, незважаючи на свою територіальну закріпленість, має також архісему ‘житло’.

Окрім вище наведених лексем, в основному словниковому фонді української мови, як і в багатьох слов'янських мовах (р. бр. болг. м. *дом*, др. *домъ*, п. слц. вл. нл. *dom*, ч. *dům*, схв. *дѣм*, стсл. *ДОМЪ* - споріднене з лат. *domus* “дім”, дінд. *mahāda* “тс.”, гр. *Δόμος* “будівля”, *δέμω* “будую”, лит. *dimstis* “масток”, гот. *timjan* “будувати, споруджувати”, гр. *Δόμα* “дім”, *δάμαρ* “хазяйка, дружина”. Всі лексеми мають спільний індоєвропейський корінь **dom-*, **dem-*, **dm-* “дім, будівля” [6, т. 2, с. 91]), що мають індоєвропейський корінь **dom-*, **dem-*, **dm-* “дім, будівля”, наявне і слово *дім*, яке поступово у сучасному вжитку дещо звузило свою семантику.

У давньоукраїнській мові слово *домъ* позначало споруду, житло, майно, господарство, рід та ін. Протягом століть, зокрема, зберігалось значення “двір, господарство” [6, т. 2, с. 91]. Інтегральна сема ‘житлова споруда’ у слові *дім* (пор. *будинок*) поступово диференціюється на семи ‘рідна домівка’, ‘батьківський дім’, ‘сімейний (родинний) затишок’.

В українській мові ця лексема має такі словотворчі деривати: *домашність* у значенні “житловий будинок з усіма господарськими прибудовами”; *домовина* 1. “Будинок, постійне житло” (на відміну від літників і зимника). 2. “Труну”. 3. “Споруда, зруб у вигляді труни над могилою; *домовище* 1. “Житло”// “житло злих духів”. 2. “Труну”. 3. в забобонних уявленнях – вир, в якому живе водяник (дух) [6, т. 2, с. 91]; *домовка* 1. “Будинок, житло”. 2. “Господарство”. 3. “Могила” [6, т. 2, с. 91]. Також *дім* означає “батьківщину”.

Дім – це житловий простір людини, символ сімейного благополуччя і багатства, локус багатьох календарних і сімейних обрядів. Дім протиставлений зовнішньому світу, входячи в бінарну опозицію свій – чужий.

Загальне просторове протиставлення свого – чужому виступає в різних опозиціях, основною з яких є протиставлення між домом і не домом (лісом – у широкому смислі). При цьому сам простір дому набуває міфологічного осмислення [2, с. 112], яке покладено в основу окремих аспектів менталізації поняття про рідну оселю.

Підсумовуючи, зазначимо, що реконструкція семантичної структури базових лексем *будинок*, *хата*, *дім* на основі лексикографічних джерел дає підстави говорити про те, що у мовній свідомості українців поняття про ці об'єкти їхнього буття є ментальними утвореннями, які фіксують спосіб життя українців, їхнє ставлення до житла, рідної оселі. Ці ментальні утворення є також відображенням окремих рис національного характеру українців як представників динарської раси, яким властивий свій спосіб життя, шанування рідного краю, зокрема любов до рідної оселі, хати, домівки тощо. Це ті етнокультурні стереотипні уявлення українців про їх житло, які збереглися і до сьогодні, хоча, і припускаємо, що трансформувалися залежно від сьогоденного соціального статусу сучасних українців. Проте, переконані, що ядром цих етнокультурних стереотипів про житло залишаються наведені архетипні смисли досліджуваних лексем.

Список літератури

1. Алексеенко М. Концепт культуры в языковом выражении/ М. Алексеенко // *Слово. Текст. Czas : Materiały 4 Międzynarodowej konferencji naukowej*. – Szczecin : WNUS, 2001. – S. 11-16.
2. Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов / Альберт Кашфуллович Байбурин. – СПб. : Наука, 1993. – 242 с.
3. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание/ Анна Вежицкая. – М. : Русские словари, 1997. – 416 с.
4. Гельвеций К.А. Сочинения. В двух томах: [общ. ред. Х.Н. Момджяна] / Клод Адриан Гельвеций. – М. : Мысль, 1973/1974. – 647–687 с.

5. Донцов Д. Націоналізм : [3-тє вид.] / Дмитро Донцов. – Лондон : Укр. вид. спілка, 1966. – 364 с.
6. ЕССУМ – Митрополит Лларіон (проф., д-р Іван Огієнко). Етимологічно-семантичний словник української мови / Митрополит Лларіон [ред. і доп. Др. Магдалина Ласло-Куцок]. – Т. 4 (П – Я). – Канада, Вінніпег (Накладом Тов-ва “Волинь”), 1995. – 554 с.
7. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / Иммануил Кант. – СПб: Наука, 1999. – 471 с.
8. Кочерган М.П. Контрастивна семантика на порозі нового тисячоліття / М.П. Кочерган // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. ст.]. – К. : КНЛУ, 2001. – Вип.5. – С. 3–8.
9. Лебон Г. Психология народов и масс : [Эл. ресурс]/ Густав Лебон. – Режим доступа : http://royallib.com/read/lebon_gustav/psihologiya_narodov_i_mass.html#0
10. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультуро-логічний аспект [монографія] / О. П. Левченко. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.
11. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология : [учебное пособие] / Валерий Михайлович Мокиєнко. – М. : Высшая школа, 1989. – 287 с.
12. Монтескье Ш. Избранные труды / Шарль Луи Монтескье. – М. : Госполитиздат, 1955. – 803 с.
13. Пономарьов А. П. Українська етнографія : [курс лекцій] / Анатолій Петрович Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – 318 с.
14. Присяжнюк В.З. Будинок, дім, хата : [Ел. ресурс]. – Режим доступу : <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/КМ/pdfs/Magazine31-26.pdf>
15. Рассел Б. История западной философии [Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука] / Бертран Рассел. – К. : Основи, 1995. – 759 с.
16. Словник української мови : у 11 т. – К. : Наукова думка. – 1970–1980.
17. Стражний О.С. Український менталітет : Глюзії. Міфи. Реальність / Олександр Сергійович Стражний. – К. : Книга, 2008. – 368 с.
18. Уфимцева Н.В. Этнические ритмы и стереотипы культуры / Н.В. Уфимцева// Материалы XI Всероссийского симпозиума по психолингвистике и теории коммуникации. – М. : Изд-во РАН, институт языкознания, 1994. – С. 97–99.
19. Шмелев А. Д. Русский язык и внеязыковая действительность / Александр Дмитриевич Шмелев. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 496 с.
20. Щербаківський В.М. Формация української нації / Вадим Михайлович Щербаківський. – Прага, 1941. – 91 с.
21. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К. Г. Юнг // Архетип и символ. – М. : Ренессанс, 1991. – 292 с.
22. Bartmiński J. Stereotypy mieszkają w języku : Studia etnolingwistyczne / Jerzy Bartmiński. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. – 360 s.
23. Günther Hans F.K. The Racial Elements of European History. – London: Methuen and Co., 1927. – 204 p.
24. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words (English, Russian, Polish, German and Japanese). – New York; Oxford : Oxford University Press, 1997. – 317 p.

О. Найдеш
(Чернівці)

СИМВОЛІЗМ ТА ЗВУКОСИМВОЛІЗМ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ПАУЛЯ ЦЕЛАНА

У статті досліджуються фоносемантичні особливості поетичного тексту на прикладі віршів Пауля Целана. Запропонований «мінорно/мажорний» поділ слугує виявленню певних закономірностей уживання у тому чи іншому мотивному творі відповідних фонестемних рядів, що також сприяє посиленню мінорної тональності целанової поезії.

Ключові слова: *звукосимволізм, фонестема, фонестемна лексика, мінорно/мажорна тональність тексту.*

В статье исследуются фоносемантические особенности поэтического текста на примере стихотворений Пауля Целана. Предложенное «минорно/мажорное» деление служит выявлению определенных закономерностей применения в том или другом мотивном произведении соответствующих фонестемных рядов, что также способствует усилению минорной тональности целановой поэзии.

Ключевые слова: *звукосимволизм, фонестема, фонестемная лексика, минорная/мажорная тональность текста.*

This article deals with the phonosemantic peculiarities of a poetic text on the example of Paul Celan poems. The suggested minor/major grouping helps reveal certain regularities in the use of corresponding phonestemic sequences in this or that motif which stipulate the minor tonality of Paul Celan poems.

Key words: *sound symbolism, phonestem, phonestemic vocabulary, minor/major tonality of a text.*